

ПРОВОКАЦІЯ ТЕКСТОМ ЯК ДІЄВИЙ ЗАСІБ РОЗВИТКУ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ДИСКУРСУ САМОПРОЕКТУВАННЯ

***Анотація.** У роботі запропоновано методикау «провокації текстом» для моделювання впливу текстового оточення на процеси самопроєктування дорослої особистості. Як підґрунтя для аналізу було використано нормативну модель самопроєктування Чепелевої-Рудницької. Під час апробації методикау доведено перспективність цієї технології взагалі і розробленої методикау її застосування зокрема, а також зафіксовано підйом рівня від «читача» до «автора» практично у всіх учасників пілотажного дослідження. Проте цей феномен потребує моніторингу для впевненості в закріпленні нових смислів у смислому просторі суб'єктів і реальному впливі на процеси самопроєктування особистості. Передбачається, що це вимагатиме розробки методичних засобів для пролонгованого спостереження під час моніторингу і проведення експериментальних «зрізів» у певні моменти часу.*

***Ключові слова:** самопроєктування, провокація текстом, особистісний розвиток, нормативна модель, діалог, індивідуальний дискурс самопроєктування.*

Зарецкая О.А. Провокация текстом как действенное средство развития индивидуального дискурса самопроектирования.

***Аннотация.** В работе предложена методика «провокации текстом» для моделирования влияния текстового окружения на процессы самопроектирования взрослой личности. В качестве основы для анализа была использована нормативная модель самопроектирования Чепелевой-Рудницкой. Во время апробации методики доказана перспективность подобной технологии вообще и выработанной методики её применения в частности, а также зафиксирован подъём уровня от «читателя» до «автора» практически у всех участников пилотажного исследования. Однако этот феномен требует мониторинга для уверенности в закреплении новых смыслов в смысловом пространстве субъектов и реальном влиянии на процессы*

самопроектирования личности. Предполагается, что это потребует разработки методических средств для пролонгированного наблюдения во время мониторинга и проведения экспериментальных «срезов» в определенные моменты времени.

Ключевые слова: самопроектирование, провокация текстом, личностное развитие, нормативная модель, диалог, индивидуальный дискурс самопроектирования.

Zaretska O.O. Provocation by text as an effective means of developing personal self-designing discourse.

Abstracts. In this work, the technique of "provocation by text" is proposed for modeling the influence of the textual environment on the processes of self-designing of an adult personality. As a basis for analysis, the normative model of discursive personality self-designing by Chepeleva-Rudnitska was used. During the approbation of this technique, the promising nature of this technology in general and the methodology for its application in particular have been proved, and a rise in the level from the "reader" to the "author" has been recorded in practically all participants of the pilot study. However, this phenomenon requires monitoring for confidence in consolidating new meanings in the semantic space of subjects and a real impact on the processes of self-designing of the individual. It is expected that this will require the development of methodological tools for prolonged observation during monitoring and carrying out experimental "slices" at certain points in time.

Key words: self-designing, provocation by text, personality development, the normative model, dialogue, individual self-designing discourse.

Постановка проблеми. Нормативна модель самопроектування особистості Чепелевої-Рудницької [10; 11] узагальнює функціональну структуру і психологічний каркас самопроектування як процесу і діючої технології саморозвитку особистості. Проте будь-яка абстрактна модель потребує емпіричної верифікації, хоча б у вигляді проєкції на відповідний пласт емпіричного матеріалу. Якщо об'єктом абстрагування є така уомоглядна річ, як самопроектування, це питання стає особливо проблематичним.

Метою даної роботи є пошук засобів моделювання певних структурних блоків нормативної моделі, зокрема таких, як моделювання впливу текстового оточення на формування дорослою

особистістю прототексту, пошук нею ресурсів для самопроекування та інших ланок процесу самопроекування.

Людина діє відповідно до свого уявлення про себе, своєї моделі себе. Якщо текст, що сприймається, розкитує цю модель, а дії, що пропонуються під час дослідження, виводять особу з тієї ролі, яку вона сама для себе окреслила, і дають можливість і простір для нового погляду на предмет дослідження і на саму себе в порівнянні з іншими дійовими особами, з'являється база для реальних самозмін (згадаємо влучне визначення О.В. Зазимко: «Мета особистісно-орієнтованого проекту визначається прагненням людини, яка визнає нескінченність власного внутрішнього світу, до самозмін» [4, 46]).

Результати теоретичного аналізу проблеми. Основна ідея методики, яку ми назвали «провокація текстом», полягає у створенні умов під час проведення опитування для послідовної рефлексії власного досвіду і власного уявлення відносно себе у відповідь на текст, який містить узагальнене осмислення результатів опитування за тими самими питаннями анкети.

Одна з головних особливостей методики – принципова діалогічність. Вважається, що найбільший вплив на реципієнта має художній текст, хоча не всі дослідники розділяють цю думку. В ситуації, яка моделюється в нашому експерименті, *науковий* текст справив надзвичайно сильний вплив на читача (далі ми зупинимося на цьому детальніше). Чинниками цього були:

- насиченість тексту деякими якостями, які викликають найбільший ефект при читанні [12];
- зміст порушених у тексті проблем сприяє активізації не тільки комунікативної і пізнавальної, але й рефлексивної діяльності – читач повертає свій погляд на себе, порівнює прочитане і осмислене із *своїм* баченням свого місця у житті.

Одним із механізмів смислопередачі, вирощування смислу в особистості є цілеспрямоване використання «затравки» (за термінологією Г.П. Мельникова), яка розпочинає процес породження смислу. Як затравку ми пропонуємо використовувати спеціально підібраний текст, який з високою ймовірністю викличе в реципієнта повторну хвилю текстопородження – ми її назвали «діалогічною хвилею».

Вимоги до тексту, що провокує діалогічну хвилю:

- у такого тексту має бути яскраво виражена внутрішня діалогічна структура [12, 23–33], яка передбачає, за С.С. Гусевим [2], наявність

відкритих і прихованих апеляцій до інших авторів, полеміку з їхніми поглядами, аргументовані (а не просто цитати) посилання на авторитети, відомі факти, в тому числі з висловлюванням сумніву у деяких з них. Як резюмує Н.В. Чепелева, діалогічний текст орієнтований на певний рівень знань; зіставлення різних точок зору і смислових позицій стимулює виникнення нового знання, ставлення й оцінки в читача, залучає його до спільного з автором пошуку шляхів розв'язання певних теоретичних або практичних проблем. Трансляція особистісних смислів автора через такий текст з високою ймовірністю призведе до прийняття їх реципієнтом. Саме тому, робить висновок Н.В. Чепелева, діалогічний текст має своєю функцією не тільки інформування, але й розвиток особистості. Н.В. Чепелева визначає основні параметри, які характеризують діалогічність тексту: (1) персоніфікованість, яка забезпечує його рефлексивно-інформаційний план; (2) адресованість (за М.М. Бахтінін [1]), яка втілює прагнення автора тексту враховувати інтереси, потреби, наявний рівень знань та інші характеристики респондента; (3) наявність у тексті «шпарин» (лакун) і «текстових пауз» [12, 24–25], які, на наш погляд, виступають у ролі згаданої вище «затравки» для породження внутрішнього діалогу у читача;

- текст має торкатися смислів, безумовно небайдужих для даної особи. Можливо, це мають бути смисли, задіяні у верхніх щабелях ієрархії цінностей даної особи. Емпіричні дані свідчать, що безумовно небайдужими для особи виступають смисли екзистенційного характеру, а також смисли, з яких складається і на яких ґрунтується ідентичність особистості;
- у тексті має бути нарративний план. Впливає саме нарратив, що втілює певну життєву концепцію, а не просто інформація;
- бажано, щоб текст мав відкрити смислову структуру, смислово різноманітність, спонукаючи таким чином резонансну інтерпретаційну діяльність читача;
- емоційність. Яскравий емоційний текст гарантує відповідну реакцію читача (пошлемося на експеримент К.В. Гуцола [3]).

Тенденція до згасання діалогічної хвилі виникає, коли зникає внутрішня потреба хоча б у однієї з сторін діалогу. Важливо, що залишається після неї в учасників діалогу – які смисли ввійшли в смислове поле і змінили налаштування особистості, в даному випадку, щодо самопроекування.

Бар'єри до виникнення діалогічної хвилі ми вбачаємо у слабкій наративній компетентності особи [3]; (б) нерозвинутих рефлексивних здатностях особи; (в) відсутності певної дози критичності в ставленні людини до інформації, яку вона сприймає, – прийнятті інформації на віру, без підключення власного досвіду, знань, тощо.

Ідея провокації текстом безумовно не нова. Уся традиція виховання літературою побудована на цій технології. Ідея провокації текстом має глибокі психолого-герменевтичні корені: тут іде безперервне звернення до власного досвіду особи, потреба в інтерпретації та реінтерпретації цього досвіду під впливом нових смислів, актуалізованих провокуючим текстом. Так само і наративна психотерапія ґрунтується на ідеї про вплив тексту наративу на свідомість особистості [8]. Цікаво, що впливає і «чужий» текст, що сприймається, і «свій» наратив, коли його вибудовано автором і він стає керуючим для нього.

Мабуть саме тут гніздиться розгадка парадоксального феномену, що спостерігався під час проведення емпіричних досліджень самопроектування: було доведено, що часто має місце неусвідомлення свого самопроекту. Проте цілепокладання не може бути неусвідомленим. Звідси випливає достатньо парадоксальний висновок: інколи має місце самопроектування без *свідомого* цілепокладання. Виявлення комплексу мотивів, настановлень, уподобань, які рухають процес самопроектування у такій ситуації, – це, по суті, заглиблення в індивідуальний дискурс самопроектування [5; 6; 7; 9].

Методика опитувального експерименту.

1 етап. Під час online опитування респондент відповідає на питання анкети стосовно різних аспектів самопроектування (близько 20 питань), відповідаючи на які він фактично реалізує наративну практику того спрямування, яке цікавить дослідника (опитуваний у ролі відповідача на питання анкети).

2 етап. Опитуваний ознайомлюється з науковим текстом, що містить аналіз результатів опитування інших осіб за тією самою анкетною (опитуваний у ролі читача наукового тексту). Важливо, щоб це був саме *другий* етап – особа, що вже побувала в ролі опитуваного й спочатку породила відповіді на основі власного досвіду та уявлень, має змогу порівняти це з іншими відповідями і на цій базі переосмислити своє ставлення до досліджуваної категорії. Предметом дослідження на другому етапі є взаємодія первинного сприйняття реципієнтом анкети і

подальшого осмислення її ним уже в ролі дослідника – читача наукового тексту.

Перебування «в шкірі» випробуваного дуже корисно для свідомої гнучкості позиції респондента-дослідника. Якщо використати поняття «текстової ролі», як це пропонується у роботі [12, 110–111], для «позначення точки зору, смислової позиції, яка представлена у творі тим чи іншим «героєм», «персонажем» – носієм цієї позиції, то мета другого етапу полягає у тому, щоб читач мимоволі (без прямої вказівки чи пропозиції від експериментатора) «одягнув» на себе (чи хоча б «примірів») різні текстові ролі, представлені в науковому тексті як точки зору опитуваних, що аналізуються автором наукового тексту і, відповідно, супроводжуються висловлюванням точки зору самого автора наукового тексту – ще одного «героя».

На цьому етапі респондентам пропонувалося почитати текст, де детально описано методику опитування (яке респонденти вже пройшли як опитувані) і ті результати, які дала перша частина опитування. Акцентувалася необхідність вдумливого і критичного читання, з фіксуванням особистої думки буквально по кожному висловленому у тексті умовиводу, з підключенням свого досвіду і аргументацією своєї реакції на питання анкети, якщо вона не збігалася з оцінкою, висловленою автором наукового тексту або іншими опитуваними. Віталася така форма роботи, при якій у науковому тексті в тих місцях, де у респондента є міркування, додаються його вставки, виділені, наприклад, кольором. Тим самим досягалося включення активних інтерпретативних механізмів у респондентів.

Пропонувалося інтерпретацію наукового тексту проводити циклічно: як тільки з'явилися нові думки з приводу вже зроблених коментарів – писати їх як окреме зауваження чи як нову редакцію старого уривку свого вже породженого тексту. Так само пропонувалося продовжувати працювати з анкетною: якщо після опрацювання якогось фрагменту наукового тексту у респондента з'явилася нова, більш доречна, на його погляд, відповідь – зафіксувати її як нову відповідь на це конкретне питання анкети. Якщо респондент працює за таким планом, він потроху пише *свій* авторський текст про самопроєктування.

Проведенням цього етапу ми намагалися реалізувати ту ж технологію, що описана в методиці [7]: взаємне, спільне глибинне інтерв'ювання. Аналіз результатів у цьому плані не входить у завдання цієї роботи, проте можна констатувати, що взаємне інтерв'ювання за

такою методикою досягається, і це ми вважаємо дуже перспективним для подальшої роботи.

3 етап. Опитуваний письмово коментує текст, спираючись на свій досвід відповідача і активно переосмислюючи свої уявлення відносно предмета опитування на базі власного професійного досвіду (опитуваний у ролі експерта-інтерпретатора, за термінологією Н.В. Чепелевої [12]). Третій етап є достатньо творчим – респондент аналізує та інтерпретує науковий текст (який, в свою чергу, є результатом аналізу проблеми експериментатором на базі вже його наукового і особистісного досвіду), підключаючи свій (респондента) особистий досвід і як читача, і як особистості, і як майбутнього психолога, адже студент старшого курсу вже володіє певним професійним рівнем. Інструкція рекомендувала респонденту всі ці його іпостасі долучити до роботи. Запропонований для аналізу науковий текст був достатньо великим; рекомендувалося коментувати всі моменти, відносно яких респонденту є що зауважити. Особливий акцент робився на тому, щоб відслідковувати зміну власної думки відносно вже наданих відповідей. Формулюючи завдання, експериментатор намагався створити дружню спільно-професійну атмосферу роботи над дослідженням, вставляючи в текст online переписки заклики типу: «Йдемо текстом далі, інтерпретуємо, актуалізуємо свій досвід, свої знання, свої глибини!».

4 етап. Підготовка респондентами опитувальника для подальшого анкетування. Опитуваний сам конструює питання анкети з того ж самого предмету дослідження, спираючись на вироблене в результаті попередніх дій уявлення про досліджувану категорію (опитуваний у ролі дослідника). Завдання ставилося так: спираючись на результати перших етапів, які дали досвід перебування в ролі опитуваного, познайомили з іншими поглядами на той самий предмет, активізували уявлення про самопроєктування і дали можливість творчо осмислити науковий текст на цю тему, пропонувалося підготувати опитувальник для наступного інтерв'ю із самопроєктування, яке б уточнювало саму технологію самопроєктування. Базою мала слугувати та сама анкета, питання якої респонденти мали згрупувати в кілька «топиків», кожен з яких може включати будь-яку кількість питань – на розсуд експериментатора. Акцентувалося прохання поставитися до завдання творчо: і топіки, і питання, що наповнюють їх, мали бути тими, які самим респондентам цікаво було б поставити опитуваному на підставі їхнього власного досвіду роздумів над темою.

Структуризація анкети за допомогою системи «топиків» – тем, пов'язаних з основною темою дослідження, які конкретизують ті чи інші аспекти основної теми, – це «шпаргалка» для інтерв'юера, яка допомагає йому повернути розмову в потрібний йому бік і детально дослідити якийсь аспект теми. Цим забезпечується «гнучкість» ведення інтерв'ю [7].

5 етап. Логічним завершенням всієї попередньої роботи має бути проведення респондентами самостійно e-mail інтерв'ю вже за складеними ними опитувальниками (на основі всього ними продуманого і осмисленого). На жаль, це не було реалізовано під час апробації за браком часу.

Як зазначає Н.В. Чепелева [12, 111], діалогічна взаємодія з науковим текстом потребує від читача, окрім власне читацьких вмінь, достатньої теоретичної бази, яка сприяє орієнтуванню в наукових дискусіях, які ведуться в наукових творах. Саме тому, враховуючи, що науковий текст, використаний в пілотажній групі, був психологічним, і досліджувана в ньому категорія – одна з базових для психології, апробація провадилася з групою студентів-психологів.

Обговорення результатів. Невеличке пілотажне емпіричне дослідження, проведене за цією методикою, на відміну від звичайного опитування, допомогло отримати набагато більш змістовні результати. Попередні емпіричні дослідження самопроекування, які проводилися у формі online анкетування, показали, що сама участь у опитуванні такого роду служить пусковим механізмом для роздумів над власним самопроекуванням [5; 7; 9]. Апробація методики «провокації текстом» довела, що вплив тексту, а не просто питань чи коротких визначень, викликає принципово більш глибоку рефлексію власного досвіду з цього приводу. Починають працювати ті механізми впливу тексту на читача, про які писала Н.В.Чепелева у роботі [12, 67–76].

Реалізуючи багаторазове «входження» у ті самі початкові точки, з яких почалося осмислення питань анкети, респондент «втягується» в діалог із власним досвідом, власним баченням відповіді, але кожного разу вже на більш розширеній за рахунок «чужих» смислів і власного переосмисленого досвіду базі. Це привело до більш широких узагальнень, багаторазового повернення в письмових роздумах до тих самих тем, сюжетів, думок, які осмислювались і висвітлювались все більш глибоко і різнопланово. Якщо відповіді на питання створювали лише обриси глибинного автонаративу особистості, то 3 і 4 етапи дозволили проявити весь наявний автонаратив особистості. Крім того,

тексти, створені реципієнтами у відповідь, свідчили, що вони глибоко занурилися в суть роботи і мають свою позицію відносно того, як далі досліджувати таке непросте явище, як самопроектування. Таким чином, мав місце ще й професійний тренінг студентів-психологів старших курсів як майстрів експериментальної роботи.

Текст наукового плану, що був знятий «провокації», аналізує ті питання, які безумовно були проблемними для читача до знайомства з текстом. Ми можемо стверджувати це на підставі результатів попереднього дослідження – див. [7]. Процес відповіді на питання анкети підготував ряд внутрішніх питань у респондента, знайомство і робота над текстом-аналізом узагальнили відповіді на ці питання і виокремили для респондента відмінності від його власної позиції по деяких з них. Це підготувало ґрунт для внутрішньої роботи над питаннями, що їх містила анкета. Оскільки читанню передувало завдання виробити коментарі на основі власних професійних знань, респондент був підготовлений до активної творчої роботи над своїм досвідом у цій царині.

Підключення рефлексії, осмислення власного життєвого шляху в ході роботи над завданнями, поставленими перед опитуваними, відбувається, з нашої точки зору, в першу чергу, через те, що піднята в тексті проблема «чіпляє за живе», торкається смисложиттєвих питань, важливих для кожної особистості. Цікаво, що хоча в апробації брали участь студенти-психологи старших курсів, професійний погляд на проблеми, що аналізувалися у тексті, аж ніяк не превалював над рефлексією власного життя.

Після знайомства з уявленнями опитуваних стосовно їхнього самопроектування можна зробити висновок про те, що має сенс заглибитися в психологічну природу цього феномену, продовжуючи експериментування з опитуванням. Ми навмисно вживаємо слово «експериментування», тому що на відміну від опитування в звичайному сенсі, для отримання результату тут важливо цілеспрямовано і системно змінювати певні характеристики анкети (аж до варіювання вживаних у анкеті термінів) і відстежувати, до яких змін у характері відповіді це призведе. Ми усвідомлюємо, що суб'єктивний характер реакції опитуваних на питання анкети може звести нанівець усі наші «ювелірні» маніпуляції з текстом, проте здається, що певні тенденції можна буде схопити. Символічним видається дуже співзвучне нашим поглядам зауваження С.Ю. Рудницької про те, що в процесі самопроектування особистості реалізується «психологічне

експериментування» [10, 24], в ході якого, додамо, реалізується момент свідомої творчості індивіда над власною долею і, з психолого-герменевтичної точки зору, над аутонаративом, який втілює бачення своєї долі в певний момент часу.

Висновки. Запропонована у роботі методика «провокації текстом» моделює в експериментальних умовах (online діалог) вплив спеціально підбраного тексту на процес самопроєктування дорослої особистості, зокрема, на його індивідуальний дискурс самопроєктування. Психологічний аналіз дії цього технологічного прийому під час проведеної апробації свідчить про викликаний ним процес розвитку індивідуального дискурсу самопроєктування. В якості підґрунтя для аналізу було використано нормативну модель самопроєктування Чепелевої-Рудницької.

Проведена апробація дала підставу аргументувати універсальність дії цього методу для підключення текстів культури у ресурсну базу особистості на всіх рівнях її розвитку – від плагіатора до автора. Під час апробації було доведено перспективність цієї технології взагалі і виробленої методики її застосування зокрема, а також зафіксовано підйом рівня від «читача» до «автора» практично в усіх учасників пілотажного дослідження. Проте цей феномен потребує моніторингу для впевненості у закріпленні нових смислів у смисловому просторі суб'єктів і реальному впливі на процеси самопроєктування особистості. Передбачається, що це вимагатиме розробки методичних засобів для пролонгованого моніторингу і проведення регулярних експериментальних «зрізів».

Література

- 1.Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин. – М.: Искусство, 1986. – 424 с.
- 2.Гусев С.С. Проблема понимания в философии / С.С. Гусев, Г.Л. Тульчинский. – М. : Политиздат, 1985. – 192 с.
- 3.Гуцол К.В. Теоретико-методологічні основи дослідження наративної компетентності особистості / К.В. Гуцол // Актуальні проблеми психології: Зб. наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – К. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – Том II Психол. герменевтика. – Вип.10. – С. 167– 185.
- 4.Зазимко О.В. Наративізація реплікаційних утворень культури повсякденності як засіб побудови життєвих сюжетів у юнацькому віці /

О.В. Зазимко // Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Київ – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – Том II : Психологічна герменевтика. – Випуск 10. – С. 38– 51.

5.Зарецкая О.А. Самопроектирование как стратегия взрослой личности / О.А. Зарецкая // Мова і культура. (Науковий журнал). – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2016. – Вип. 18. – Т. III (178). – С. 5– 9.

6.Зарецька О.О. Джерела індивідуального дискурсу самопроекування (за матеріалами опитування) / О.О. Зарецька // Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Київ – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – Том II : Психологічна герменевтика. – Випуск 10. – С. 64– 81.

7.Зарецька О.О. Дискурсивні практики самопроекування дорослих (розділ 2.6) /О.О. Зарецька // Самопроекування особистості у дискурсивному просторі : монографія [Електронний ресурс] / Н.В. Чепелева, М.Л. Смульсон, О.В. Зазимко, С.Ю. Гуцол [та ін.] ; за ред. Н.В. Чепелевої. – К. : Педагогічна думка, 2016. – 232 с. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/704560/> – ISBN 978-966-644-422-9.

8.Зарецька О.О. Про особливості застосування нарративного підходу у практиці кризового консультування / О.О. Зарецька [Електронний ресурс] // Особистість в умовах кризових викликів сучасності : Матеріали методологічного семінару НАПН України (24 березня 2016 року) / За ред. академіка НАПН України С.Д. Максименка. – К., 2016. – 629 с. – С. 262–268. – Режим доступу : http://lib.iitta.gov.ua/704987/1/Mater_metodol_sem.pdf

9.Зарецька О.О. Рефлексивний аспект самопроекування дорослої особистості / О.О. Зарецька [Електронний ресурс] // Психологія свідомості : теорія і практика наукових досліджень : тези II між.наук.-практ. конф. (21.03.2018 р., м. Переяслав- Хмельницький) / Відп. ред. О.В. Дробот; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди». – Переяслав-Хмельницький, 2018. – Режим доступу: http://pc.phdpu.edu.ua/images/tezy_2018.pdf – С. 210–214.

10. Рудницкая С.Ю. Прототекст как основа «Я» текста в нарративных практиках самопроектирования личности / С.Ю. Рудницкая // Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Київ – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – Том II : Психологічна герменевтика. – Випуск 10. – С. 20–37.

11. Чепелева Н.В. Теоретико-методологические основы разработки нормативной модели самопроектирования личности / Н.В. Чепелева // Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – Київ – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – Том II : Психологічна герменевтика. – Випуск 10. – С. 4–19.

12. Чепелева Н.В. Текст і читач : посібник. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. – 124 с.

References

1. Bahtin, M.M. (1986) *Jestetika slovesnogo tvorcestva* [Aesthetics of verbal creativity]. Moscow: Iskusstvo. 424. [in Russian].

2. Gusev, S.S. (1985) *Problema ponimaniya v filosofii* [The problem of understanding in philosophy]. Moscow: Politizdat [in Russian].

3. Guozol, K.V. (2017) *Teoretyko-metodolohichni osnovy doslidzhennya naratyvnoyi kompetentnosti osoby`stosti* [Theoretical and methodological foundations of study of personality's narrative competence]. *Aktual'ni problemy`psy`xologiyi. Psy`xologichna hermenevty`ka - Actual problems of psychology. Psychological hermeneutics*. Kyiv - Zhytomyr: Vy`d-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].

4. Zazymko, O.V. (2017) *Naratyvizaciya replikacijny`x utvoren`kul`tura` povsyakdenosti yak zasib pobudovy`zhyt`tevy`x syuzhetiv u yunacz`komu vici* [Narrativization of replicative forms of everyday culture as a means of constructing life stories in youth]. *Aktual'ni problemy`psy`xologiyi. Psy`xologichna hermenevty`ka - Actual problems of psychology. Psychological hermeneutics*. Kyiv - Zhytomyr: Vy`d-vo ZhDU im. I. Franka [I. Franko Univ. Publ.] [in Ukrainian].

5. Zareckaja O.A. (2016) *Samoproektirovanie kak strategija vzrosloj lichnosti* [Self-designing as an adult personality strategy]. *Mova i kul`tura. (Naukovy`j zhurnal) - Language and culture (Scientific Magazine)*, 18, III (178), 5-9. Kyiv: Vy`davny`chy`j dim Dmy`tra Burago [in Russian].

6. Zarecz`ka, O.O. (2017) *Dzherela indy`vidual`nogo dy`skursu samoproektuvannya (za materialamy`opy`tuvannya)* [Sources of individual discourse of self-designing (based on survey by questionnaire)] *Aktual'ni problemy`psy`xologiyi. Psy`xologichna hermenevty`ka - Actual problems of psychology. Psychological hermeneutics*. Kyiv - Zhytomyr: Vy`d-vo ZhDU im. I. Franka [I. Franko Univ. Publ.] [in Ukrainian].

7. Zarecz`ka, O.O. (2016) Dy`skursy`vni prakty`ky` samoproektuvannya dorosly`x [Discursive practices of self-designing in adults]. *Samoproektuvannya osoby`stosti u dy`skursy`vnomu prostori – Self-designing of personality in a discursive space*. Chepelyeva N.V. (Ed.). Kyiv: Pedagogichna dumka. Retrieved from: <http://lib.iitta.gov.ua/704560/> [in Ukrainian].

8. Zarecz`ka, O.O. (2016) Pro osobly`vosti zastosuvannya naraty`vnogo pidxodu u prakty`ci kry`zovogo konsul`tuvannya [On the peculiarities of the application of the narrative approach in the practice of crisis counseling]. *Osoby`stist` v umovax kry`zovy`x vy`kly`kiv suchasnosti: Materialy` metodologichnogo seminaru NAPN Ukrayiny – Personality in the context of the crisis challenges of the present: Materials of the methodological seminar of the National Academy of Sciences of Ukraine*. (pp. 262-268). Retrieved from: http://lib.iitta.gov.ua/704987/1/Mater_metodol_sem.pdf [in Ukrainian].

9. Zarecz`ka, O.O. (2018) Refleksy`vny`j aspekt samoproektuvannya dorosloyi osoby`stosti [Reflexive aspect of self-design of an adult]. *Psy`xologiya svidomosti: teoriya i prakty`ka naukovy`x doslidzhen: Tezy` II mizhnarodnoi naukovo-prakty`chnoyi konferenciyi – Psychology of consciousness: the theory and practice of scientific research: Abstracts of the II International Scientific and Practical Conference*. Retrieved from: http://pc.phdpu.edu.ua/images/tezy_2018.pdf [in Ukrainian].

10. Rudnickaja, S. (2017) Prototekst kak osnova «Ja» teksta v narrativnyh praktikah samoproektirovanija lichnosti [Prototext as the basis of “Self-text” in narrative applications of personality’s self-designing]. *Aktual`ni problemy` psy`xologiyi. Psy`xologichna germeneyty`ka – Actual problems of psychology. Psychological hermeneutics*. Kyiv - Zhytomyr: Vy`d-vo ZhDU im. I. Franka [I. Franko Univ. Publ.] [in Russian].

11. Chepeleva, N.V. (2017) Teoretiko-metodologicheskie osnovy razrabotki normativnoj modeli samoproektirovanija lichnosti [Theoretical and methodological foundations of create of the normative model of discursive personality self-designing]. *Aktual`ni problemy` psy`xologiyi. Psy`xologichna germeneyty`ka – Actual problems of psychology. Psychological hermeneutics*. Kyiv - Zhytomyr: Vy`d-vo ZhDU im. I. Franka [I. Franko Univ. Publ.] [in Russian].

12. Chepeleva, N.V. (2015) *Tekst i chy`tach: posibny`k* [Text and Reader: Guide]. Zhytomyr. I. Franko Univ. Publ. 124. [in Ukrainian].
Актуальні проблеми психології Т.2. Вип. 11. 2018. ISSN 2072-4772